

майбутніх вчителів / Н. А. Зінченко, О. В. Зінченко // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. Випуск 24. – Глухів: РВВ ГНПУ, 2014. – С. 214–220

3. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії: навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу. – 1997. – 302 с.

4. Помиткін Е. О. Естетичні якості особистості у становленні професійної майстерності фахівця / Е. О. Помиткін // Психологія праці та професійної підготовки особистості : навчальний посібник [За ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки]. – Хмельницький : ТУП, 2001. – С. 104–109.

Н. А. Зинченко, А. В. Зинченко

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЦЕССА
ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ**

В статье анализируются психолого-педагогические условия успешной реализации процесса качественного формирования личности современного учителя на основе поэтапной разработки системы ведущих и производных противоречий как определяющего механизма достижения его результативности.

Ключевые слова: ценности, профессиональное качество, иерархия целевого аппарата, противоречия.

N. Zinchenko, O. Zinchenko

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BASES OF REALIZATION OF PROCESS OF
FORMING INTENDING TEACHER PERSONALITY**

Psychological and pedagogical conditions of successful implementation of the process of modern teacher's identity qualitative forming based on the staged system of working out learning and derivative contradictions of determining mechanism for achieving its effectiveness are analyzed.

Key words: values, professional quality, the hierarchy of the aimed system, contradictions.

УДК: 378: 330.131.5

І. М. Онопрієнко

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються соціально-економічні аспекти ефективності вищої освіти. Надається коротка характеристика розрахунків показників економічної ефективності вищої освіти. Запропоновані показники, які дозволяють визначити якість освітніх послуг для становлення в Україні конкурентоспроможних університетів.

Ключові слова: вища освіта, ефективність, соціально-економічна ефективність, освітні послуги.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими завданнями. Серед основних пріоритетів сучасної освітньої політики у багатьох країнах світу чільне місце посідає розроблення та реалізація ефективної стратегії розвитку вищої освіти на основі механізмів, які дозволяють університетам забезпечувати високу якість освітніх послуг, реалізувати перспективні дослідницькі проекти та всебічно інтегруватися у глобальний науково-технічний простір. Особливої ваги питання становлення конкурентоспроможних університетів набувають в Україні, де ресурсне забезпечення та фінансові можливості ВНЗ ще недостатні для їх ефективної конкурентної боротьби на міжнародному рівні. Разом з тим відсутнє й цілісне загальнодержавне бачення стратегічного розвитку українського університетського сектору на майбутнє, потенційне місце вищої освіти в системі суспільно-економічного відтворення загалом, незважаючи на

останні законодавчі трансформації у цій сфері [1].

З огляду на це у статті на основі останніх теоретико-методологічних розробок, міжнародного досвіду здійснено спробу дослідити соціально-економічну ефективність вищої освіти для становлення в Україні конкурентоспроможних університетів.

Конкурентоспроможність університетів зумовлюється їх конкурентними перевагами у здійсненні наукових досліджень, наданні освітніх послуг і виконанні важливих соціальних завдань суспільства. Для підтримання високого конкурентного статусу великого значення набуває характер конкурентних переваг, який досягається вищими навчальними закладами за рахунок певних факторів.

Визначальними серед них у міжнародному університетському змаганні за лідерство є: високопродуктивний інтелектуальний капітал, який здатний генерувати унікальні результати наукових пошуків (талановиті дослідники, викладачі та студенти); розвинена матеріально-фінансова та інфраструктурна база, що забезпечує високу дослідницьку результативність і найвищі освітні стандарти; прозора та ефективна система управління, побудована на принципах академічної свободи та університетської автономії, завдяки чому активізується увесь внутрішній продуктивний потенціал університетів; інституціональна та фінансова підтримка з боку держави, покликана сприяти модернізації університетського сектору, розбудові глобально конкурентоспроможних університетських закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичним і прикладним аспектам соціально-економічної ефективності вищої школи присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, зокрема: В. П. Андрущенко, В. П. Беха, Т. М. Боголіб, В. Г. Кременя, О. В. Куклін, І. С. Каленюк, О. С. Падалки та інших. Сформульовані в їхніх працях наукові концепції і положення, висновки і рекомендації посідають важливе місце в сучасній теорії вищої освіти і дозволяють усвідомити труднощі реалізації економічних підходів у практичній діяльності вищих навчальних закладів. У своїх працях В. П. Андрущенко зазначає, що проблема визначення ефективності освіти є глибоко соціальною і належить до пріоритетних завдань суспільного розвитку, вона безпосередньо пов'язана з системою національних інтересів [5, с. 11]. О. С. Падалка підкреслює те, що існує тісний зв'язок між освітою та економічним зростанням, яке проявляється в загальних економічних показниках [2, с. 6].

Формування цілей статті. Метою дослідження є теоретичне і практичне обґрунтування соціально-економічної ефективності вищої освіти в контексті європейської інтеграції. Об'єктом дослідження виступає процес розвитку соціально-економічних відносин у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Економічна ефективність охоплює показники, що підлягають вартісному оцінюванню. Безумовно, далеко не всі сторони освітньої діяльності можуть бути оцінені вартісно. Найбільшою проблемою для вчених і практиків у освітній галузі виступає розроблення алгоритму оцінки широкого спектра соціально-економічних результатів освіти. Ця проблема потребує подальшого дослідження. Останнім часом напрацьовано великий потенціал наукових досліджень суспільного ефекту вищої освіти.

Аналіз витрат і результативності охоплює сукупність засобів визначення витрат ресурсів на досягнення тих чи інших цілей, поставлених перед освітою, та вибору оптимальних рішень. Оцінюючи результативність, неможливо орієнтуватися на універсальні показники прибутковості, тому необхідно розробляти спеціальні індикатори досягнення цілей. У світовій практиці нагромаджено величезний досвід розроблення комплексу індикаторів результативності системи освіти, зокрема, розроблено комплекси індикаторів країн ОЕСР, ЮНЕСКО, ООН, Світового банку, кожний із яких містить свої групи показників, намагається охарактеризувати освіту в цілому як систему. Крім того, часто наявні методики оцінювання системи освіти спрямовані значною мірою на моніторинг успішності студентів, тоді як комплексне оцінювання соціально-

економічної ефективності системи освіти не може покладатися тільки на ці індикатори. З метою узагальнення досвіду різноманітних комплексів індикаторів спробуємо запропонувати узагальнений підхід до оцінювання діяльності та результативності системи освіти. Причому ця методика націлена не просто на здійснення опису ситуації у сфері освіти, а підпорядкована такій основній меті, як визначення загальних показників ефективності та результативності діяльності системи освіти в певній країні.

Комплексна система показників результативності освіти повинна включати три блоки: перший – характеризує стан системи освіти, він містить комплекс індикаторів, структурованих згідно з певними критеріями; другий – це комплекс індикаторів, які на основі попередніх дають уявлення про ефективність або результативність як окремих сегментів, процесів, ланок, так і системи в цілому; третій – це комплекс індикаторів, які на основі порівняння всіх попередніх індикаторів між окремими групами, регіонами, сільським і міським населенням, характеризують рівність можливостей у освіті [2, с. 55]. Перший комплекс індикаторів, що характеризують стан системи освіти в країні, можна структурувати згідно з такими критеріями: кількість, якість, вартість і відповідність. Ці критерії повинні бути розкриті в показниках, що репрезентують освітній процес за такими основними блоками:

– вихідні ресурси, тобто ті матеріальні, людські та фінансові ресурси, що є в наявності для здійснення процесу навчання за різними рівнями та ступенями підготовки;

– навчальний процес, тобто тривалість, динаміка, інтенсивність здійснення процесу навчання;

– випуск, тобто результат процесу навчання;

– кінцеві результати, що характеризують міру, якою національна система освіти (або пропозиція освітніх послуг) відповідає попиту суспільства.

Критерії кількості досягнення цілей освіти охоплюють кількісні параметри функціонування системи освіти. Ці параметри перш за все повинні характеризувати вихідні ресурси освіти: кількість студентів; кількість викладачів; реальні видатки на кожному рівні освіти; заробітна плата викладачів; фінансові ресурси, зокрема капітальні витрати на будівлі.

Обсяг вихідних ресурсів свідчить про стан освіти в країні: кількість закладів, використання комп'ютерного навчання, телебачення, а також розрахований розмір закладу – кількість студентів (або відвідуваність на заклад) [3, с. 135].

Найважливішими показниками є сукупні грошові витрати на освіту – поточні суспільні видатки, по державних і приватних закладах, загалом і по рівнях; приватні інвестиції батьків і втрачені заробітки; капітальні видатки уряду державним і приватним закладам. На рівні навчального закладу з урахуванням усіх складових видатків на освіту можуть розраховуватися загальні показники витрат на одного студента:

$$V_z = (O + A + 3\phi) \times T/K \quad (1)$$

V_z - загальні витрати на навчання одного студента, де

O – оборотні фонди закладу освіти;

A – амортизаційні фонди (витрати на капітальний ремонт і обладнання);

3ϕ – фонд заробітної плати;

T – кількість років навчання в навчальному закладі;

K – середньорічна кількість студентів.

Середньорічна вартість навчання одного студента (V_c) може бути розрахована за такою формулою:

$$V_c = P_z/K \quad (2)$$

де P_z – поточні витрати на рік у навчальному закладі;

$$P_z = 3 - K_p \quad (3)$$

де 3 – загальні видатки на рік; K_p – капітальні видатки.

Вартість навчання однієї особи безпосередньо залежить від кількості студентів, що навчаються в закладі. Вона може значною мірою варіювати між закладами, регіонами, галузями [3].

Показником внутрішньої економічної ефективності освіти на макрорівні є показник вартості навчання, що виражає сукупні витрати держави на утримання навчальних закладів різних рівнів. Величина видатків на одного студента є важливим показником, що свідчить про те, в яку суму обходиться державі (або іншим суб'єктам) навчання однієї особи за певний термін, як правило, рік. Відтак, цей показник є досить важливим у фінансовому управлінні освітою.

Визначення кількісних обсягів виробництва освіти можливе на основі:

- а) кількості успішних випускних екзаменів;
- б) кількості студентів.

Найпростішою одиницею для розрахунків є кількість успішних екзаменів чи загалом кількість студентів, які досягли певного рівня освіти. Важливою характеристикою виступають також показники, що розкривають кількісні параметри самого процесу навчання: кількість років, що вчать студенти на кожному рівні (разом із витратами на рік певного циклу витрат), норми вибуття з навчання, норми повторень на другий рік, кількість днів навчального року, кількість годин на день, наповнюваність груп, змінність занять тощо. Серйозною проблемою навчального процесу в багатьох країнах залишається проблема втрат контингенту. Висока норма відрахування із закладу є серйозною причиною внутрішньої неефективності навчального закладу. Коefіцієнти вибуття розраховуються за такою формулою:

$$K_{\text{вб}} = K_{\text{вб}} / K \quad (4)$$

де $K_{\text{вб}}$ – середньорічна кількість вибулих,

K – середньорічний контингент студентів.

Система вищої освіти в багатьох країнах також є неефективною внаслідок того, що чотирирічний ступінь бакалавра досягається в середньому за 6,5-10 років. Про результативність процесу підготовки аспірантів чи докторантів можна говорити, якщо порівняти кількість набраних аспірантів чи докторантів і кількість тих, хто захистив кандидатську або докторську дисертацію. Цей аналіз може бути доповнений грошовими розрахунками витрат.

Можна використати багато інших показників процесу (але по них, як правило, дані не збираються закладами, і це заважає їх узагальненню), зокрема:

- а) загальний час студентів на виконання домашнього завдання;
- в) очікування викладачів щодо студентської успішності;
- г) час, що викладачі витрачають на підготовку тощо.

За відсутності таких даних допускається, що на освітні досягнення впливають такі показники, як якість викладачів і середня денна відвідуваність.

Найбільше значення для кількісної оцінки результативності освіти, безумовно, мають показники випуску: успішність на випускних екзаменах, кількість випускників за кожним рівнем та ступенем освіти. Показники вхідних ресурсів і процесу становлять тільки нижчий рівень часткового виміру загальної результативності надання освітніх послуг. Логіка з'ясування результативності та ефективності освіти вимагає знаходження показників випуску. Випуск характеризується за такими рисами: роки навчання; досягнення; успішність; рівність.

Самі по собі кількісні параметри, безумовно, важливі, але не достатні для характеристики загальної результативності освітньої діяльності. Кількість випускників із базовою вищою освітою характеризує потужності системи освіти щодо випуску саме такої кількості спеціалістів, але ще не свідчить про їх реальну кваліфікацію. Тому кількісні параметри обов'язково повинні доповнюватися якісними характеристиками.

Урахування якості освітніх послуг і відображення її у формалізованих показниках є найбільш складною проблемою. Щоб диференціювати досягнуті результати, необхідні чіткі

стандарти якості. Установити такі стандарти на різні елементи освітньої діяльності досить важко, оскільки не всі вони піддаються формалізації. Як оцінити особистий вплив викладача на студента? При одних і тих самих кількісних параметрах результатів у системі освіти особистість викладача може залишити абсолютно різний слід у голові студентів, а отже, і реалізуватися в різній якості їх кваліфікації. Однак за всієї складності визначення якісних параметрів результативності освіти цей аспект також має бути хоч деякою мірою формалізований.

Якісний склад вихідних ресурсів може бути охарактеризований через кваліфікацію викладачів (рівень освіти та педагогічного стажу); кваліфікацію освітніх менеджерів (рівень освіти за фахом та стаж роботи); якість підручників тощо.

Якісна оцінка результативності навчального процесу можлива на підставі даних про відвідуваність студентів, успішність (поточну та на іспитах) тощо. Безумовно, найважливішим показником результативності навчального процесу є успішність. Але вона стане реальним показником тільки в тому разі, коли оцінки будуть реально відповідати знанням студентів. В той же час цей показник у нашій системі освіти ще далекий від об'єктивності.

У багатьох країнах розраховується результативність освіти за успішністю складання тестів і прирощенням освітнього рівня. Дані щодо складених загальнонаціональних тестів порівнюються в часі, серед груп населення (міське/сільське населення), серед регіонів і серед шкіл для моніторингу результативності.

Прирощення результативності обчислюється відніманням успішності за тестами входу (оцінюючи певний іспит чи близько порівнювані іспити з використанням формули переведення) від складених на момент, коли завершується певний рівень освіти. Таким чином підраховується «додана вартість» цього рівня навчання. Для здійснення таких розрахунків неодмінною умовою є суворота та послідовна відповідність оцінок реально засвоєним студентами знанням і навичкам, що можливе лише за наявності та дотримання точних освітніх стандартів. Якісна характеристика випуску освіти може містити такі показники, як кількість випускників із відзнакою (червоним дипломом).

Для успішного моніторингу та підвищення результативності освітньої системи необхідно забезпечити вимір кількісних і якісних параметрів реально наданих освітніх послуг. Слід відзначити недосконалість сучасної інформаційної бази системи світи, яка не акумулює різноманітні важливі для аналізу результативності дані. Для підрахунків ефективності та результативності потрібні не тільки кількісні та якісні параметри вихідних ресурсів, а й їх обсяг у ціновому вираженні.

Такі показники, як кількість студентів (середньорічна приведена або в показниках середньої денної відвідуваності), кількість студентів на одного викладача та кількість підручників на одного студента можуть бути виражені в реальних витратах на кожний із цих пунктів. Такі підрахунки дадуть можливість установити тенденції в часі, провести міжнародні порівняння та здійснювати ефективний моніторинг освітньої системи. Ключовою частиною аналізу є реальні витрати на одного студента відповідного рівня освіти, витрати на студента як відсоток ВВП на душу населення.

Крім того, комплекс показників може охоплювати: витрати на заробітну плату викладачів на одного студента, витрати на досягнення певного рівня освіти в показниках успішності чи витрати на одного випускника, порівняні по навчальних закладах певного рівня. Наведені вище показники результативності стосуються головним чином внутрішньої ефективності системи освіти. Вони дають змогу оцінити досягнення цілей, внутрішньо властивих системі освіти, які випливають з її основної мети: забезпечити наявність необхідних людських, матеріальних і фінансових ресурсів для задоволення потреб населення в освітніх послугах. Для виявлення зовнішньої ефективності системи освіти головним критерієм є відповідність досягнутих цілей потребам суспільства.

Система освіти може вважатися невідповідною, якщо вона не продукує або недостатньо продукує такі кваліфіковані кадри, які ефективно сприяли б таким важливим макроекономічним і соціальним цілям, як економічне зростання та рівність; або ж якщо вона адекватно не відповідає на зміну обставин, перш за все на ринку праці. Відповідність системи освіти виявляється такими показниками, як наявність тривалих вакансій одних професій і значний надлишок в інших, підготовка людей для робочих місць, які не працюють або не існують, навчальні програми, які явно не мають зв'язку з потребами робочих місць.

Наступним кроком у визначенні результативності освіти повинно стати з'ясування таких кінцевих результатів, як показники зайнятості, безробіття, час пошуку роботи, заробітна плата, еміграція випускників, рівень освіти населення (працюючих), частка населення (чи працюючих) з вищою освітою, величина видатків на освіту (державних, приватних, сукупних), зростання продуктивності праці, зростання ВВП, величина втрат та інші дані за різними негрошовими результатами.

До кінцевих результатів системи освіти можна віднести й такий показник, як індекс людського розвитку (ІЛР). Як відомо, згідно з методикою ООН ІЛР є простим середнім індексом тривалості життя, досягнутого рівня освіти та скоригованого реального ВВП на душу населення. Індекс досягнутого рівня освіти обчислюється стосовно двох показників: показника грамотності дорослого населення та сукупної частки учнів. Рівень грамотності дорослих – відсоток осіб віком від 15 років і вище, які можуть свідомо прочитати та написати стислий нескладний текст про їхнє повсякденне життя.

Сукупна частка учнів – відсоток осіб на всіх рівнях освіти відносно загальної кількості осіб вікової категорії. У «Доповіді про людський розвиток», підготовленій ПРООН за 2013 рік Україна посідає 78 місце завдяки тому, що 99,7 % населення вважається грамотним та 95,5 % населення старше 25 років має щонайменше середню освіту [4].

Кінцеві результати освіти охоплюють внески освіти в економічне зростання та негрошові внески в досягнення сталого розвитку суспільства. Основний результат, який можна формалізувати в економічних показниках, – це внесок освіти у продуктивність праці індивідів через розвиток здібностей, навчання. Він знаходить прояв у зростанні заробітної плати та підвищенні стандартів життя. Сума індивідуальних заробітків (плюс віддача від матеріального багатства) – це національний дохід, який приблизно дорівнює ВВП, а отже, є ключовою ланкою економічного зростання національної економіки. Негрошова віддача, як правило, хоча і не завжди, позитивно корелюються з економічними ефектами чи стандартами життя. Як вимір загальної віддачі використовується заробітна плата, але вона не повністю відображає сукупні результати. Тому важливо залучати також інші виміри певної неринкової віддачі, яку часто можна кількісно визначити, хоча і не легко оцінити. Такими негрошовими результатами можуть бути явища найширшого спектра залежно від політики та поставлених цілей. Наприклад, поліпшення стану навколишнього середовища в результаті підвищення витрат на екологічну освіту, народжуваність і кількість абортів, якість харчування та здоров'я дітей залежно від зростання освіченості жінок, а також багато інших: підвищення культурного рівня населення, послаблення криміногенної ситуації, демократичні свободи в країні.

Важливим моментом у процесі дослідження ефективності функціонування та перспектив розвитку освітнього потенціалу країни є оцінка величини тих втрат, що зазнає потенціал освіти під впливом різних чинників. Про втрати можемо говорити, якщо освітній потенціал, утілений у людині, не використовується на користь суспільства. Але необхідно зробити декілька застережень: по-перше, ідеться не про природні процеси старіння та вибуття. Вони є складовою природного відтворювального процесу, коли молоді, підготовлені кадри повинні замінювати вибулих. По-друге, втрати ніколи не є абсолютними, завжди залишаються якісь позитивні моменти, вигоди для суспільства. Так, наприклад, якщо людина не працює за фахом, це не

означає, що одержана освіта не сприяла її розвитку.

Таким чином, про втрати освітнього потенціалу можна констатувати:

- якщо людина працює не за фахом: на рівні своєї кваліфікації, але за іншою спеціальністю або на робочому місці, що потребує меншої кваліфікації;
- людина не працює: унаслідок безробіття або непрацюючі жінки, які виховують дітей;
- людина виїжджає за межі країни та працює: за фахом або на рівні своєї кваліфікації чи на некваліфікованих робочих місцях.

Висновки. Проаналізувавши показники ефективності вищої освіти, ми дійшли висновку, що підвищення соціально-економічної ефективності (внутрішньої та зовнішньої) освітньої діяльності, а отже, і ефективності використання освітнього потенціалу країни, можливе на основі поліпшення організації та управління освітою і системи її фінансування. Функціональна роль освіти в забезпеченні сталого суспільного розвитку повинна визначатись не стільки її наявним ресурсним потенціалом, скільки соціально-економічними умовами його активного й ефективного використання та реалізації, що у свою чергу потребує постійного вдосконалення як внутрішнього механізму господарювання у сфері освіти, так і зовнішніх зв'язків між сферою освіти та середовищем.

З цією метою в системі організації освітньої діяльності підвищення ефективності необхідно здійснювати в таких напрямках: розширення можливостей залучення різних груп і верств населення до освіти; створення нових форм організації освітньої діяльності й управління нею (щодо форм власності, правового статусу тощо); диверсифікації освітньої діяльності традиційних навчальних закладів; підвищенні функціональної гнучкості в діяльності навчальних закладів.

Згідно з Законом України «Про вищу освіту» система управління освітою на макро- та мікрорівнях також повинна зазнати змін, метою яких є підвищення соціально-економічної ефективності діяльності в цій сфері а саме: підвищення автономії вищих навчальних закладів, посилення їх відповідальності за кінцеві результати своєї діяльності; зміна методів управління: відхід від прямого адміністративного контролю до більш гнучких, стимулюючих методів керівництва; залучення громадськості до управління освітою, посилення повноважень органів самоуправління у сфері освіти.

Тому з метою підвищення ефективності вищої освіти, на нашу думку, необхідно провести: диверсифікацію джерел фінансування освіти шляхом залучення приватних джерел та впровадження змішаних форм оплати навчання; модернізацію системи фінансування освіти шляхом формування гнучкої системи фінансового управління освітою та зміни самого державного фінансування в напрямі не тільки безпосереднього асигнування коштів на основі нормативів, а впровадження стимулюючих форм фінансування.

Література

1. Сазик В. У пошуку ефективної стратегії розвитку вищої освіти в Україні (економічний аспект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edu-trends.info>.
2. Падалка О. С., Економіка освіти та управління: посібник / О. С. Падалка, І. С. Каленюк – К. : Педагогічна думка. - 2013. – 184 с.
3. Економіка освіти : Проблеми, інновації сучасного розвитку / В. Я. Бобров, О. С. Падалка // Наукова енциклопедія освіти / АПН України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер. – 2008. – 1040 с.
4. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період : монографія / Т. М. Боголіб. – К. : Міленіум. – 2006. – 508 с.
5. Економіка вищої освіти України: тенденції та механізми розвитку : монографія / АПН України, Інститут вищої освіти АПН України; заг. ред. та вступ (с. 4-9) В. П. Андрущенко. – К. : Педагогічна преса. – 2006. – 208 с.

6. Куклін О. В. Економічні аспекти вищої освіти / О. В. Куклін. – К. : Знання України. – 2008. – 331 с.

7. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Голос України. – № 148(5898). – 2014.

И. Оноприенко

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются социально-экономические аспекты эффективности высшего образования. Представлена краткая характеристика расчетов показателей экономической эффективности высшего образования. Предложены показатели, которые позволяют определить качество образовательных услуг для становления в Украине конкурентоспособных университетов.

Ключевые слова: высшее образование, эффективность, социально-экономическая эффективность, образовательные услуги.

I. Onopriyenko

SOCIAL AND ECONOMIC EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATION

The article examines the socio-economic aspects of the efficiency of higher education. A brief description of calculating the economic efficiency of higher education is given. The indicators for determining the quality of educational services for the establishment in Ukraine competitive universities are suggested.

Key words: higher education, efficiency, social and economic efficiency, educational services.

УДК 370.013.46

В. П. Онопрієнко

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР ВИЩОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розглянуто актуальні проблеми екологічного вектору вищої сільськогосподарської освіти України в контексті наукового і освітнього супроводу стійкого (збалансованого) розвитку системи «біосфера-суспільство»; перспективні напрями вдосконалення екологічної підготовки майбутніх фахівців сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: екологічний вектор, екологічна освіта, біорізноманіття, природне середовище, біосфера.

Постановка проблеми. Важливою зміною у сфері людської свідомості на зламі ХХ – ХХІ століть стало розуміння нерозривного зв'язку прогресивного розвитку цивілізації з біосферними процесами, природним середовищем, в якому зародилось людське суспільство. У «Порядку денному на ХХІ століття» (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), обґрунтована концепція стійкого (сталого) розвитку (*sustainable development*), спрямована на розв'язання соціально-економічних задач в умовах зростаючого глобального впливу промислового виробництва і споживання на довкілля і здоров'я людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Концепція стійкого розвитку не має альтернатив і за останні двадцять років залишається стратегічним орієнтиром для вчених, політичних діячів та світової інтелектуальної еліти. Докорінних перетворень вона вимагає від змісту та організації екологічної освіти у ВНЗ різних типів (у тому числі сільськогосподарського профілю). Звідси, екологічну освіту слід розглядати як основу для наукового і освітнього супроводу стійкого розвитку регіонів і країни в цілому. Погоджуємося з думкою А. Д. Урсула, що освіта для стійкого розвитку повинна мати